

Preek gehouden op zondag 5 mei 2024
in de Westerkerk Amsterdam
door Prof. dr. Mirjam van Veen

Gemeente van onze Heer Jezus Christus,

En toen waren we het ook over 4 en 5 mei niet meer eens...

Want wat herdenken we? En waarover gaat het ook al weer? Gaat het om de verhalen van mensen van toen, om de herinneringen van de generatie van mijn ouders? Gaat het om een oproep nooit meer ruimte te geven aan een totalitair regime, nooit meer ruimte te geven aan rassenhaat, uitsluiting van mensen op grond van wie ze zijn? Is het een oproep nooit meer te luisteren naar het gebral van een vermeende sterke man die claimt namens het volk te spreken? Is het een waarschuwing tegen leiders die mensen klein maken om zelf groot te zijn? Is het een waarschuwing om altijd het recht van mensen te stellen boven toevallig beleid van politici?

Of herdenken we de onmacht van mensen, het onvermogen van gewone mensen als u en ik, de angst, het machteloos buigen voor bruto geweld...

Herdenken we de achteloosheid van mensen, gewone mensen die zagen hoe de nazi's het gewone leven stap voor stap transformeerden, iedere dag een beetje meer instituten naar hun hand zetten, beetje bij beetje joden het leven onmogelijk maakten. Gewone mensen die zagen wat er gebeurde, maar niet wisten wat ze ertegen konden of moesten doen, de dag hebben verslapen...

En wat te vinden, wat te doen met mensen die menen dat herdenken ook aanzet tot actie? Wat te doen met mensen die willen protesteren tegen onrecht dat nu plaatsvindt? Zet herdenken ook aan tot actie, tot protest tegen oorlog in Ukraine, in Gaza...

Of is het een soort heiligschennis de herdenking van 4 en 5 mei te vermengen met de hedendaagse grote politiek?

Wat herdenken we eigenlijk en waarom? En wat is dat eigenlijk, herdenken? Wat doe je als je herdenkt?

Gewone mensen herdenken eens per jaar, eens per jaar de herdenking van de tweede wereldoorlog, het vieren van bevrijdingsdag. Normale mensen herdenken zelden. Een jaarlijks plechtig gebeuren op de Dam, bevrijdingsfestivals in het land...

En dan nog, wat is herdenken nog in dit land...

Kranslegging op de Dam

Muziek, optreden van een band

Pilsje in de hand

En het zou goed zijn

Als iemand ons kon vertellen wat we deden

Iemand kon zeggen

Welke vrijheid we moeten koesteren

Kerkmensen herdenken vaker, kerkmensen herdenken iedere zondag, kerkmensen herdenken iedere dag als ze bidden, bijbel lezen, ieder moment dat ze stilstaan bij dat wat hen gegeven is...

Iedere zondag weer brengen we onszelf weer die oude woorden in herinnering, iedere dag weer zoeken we het aangezicht van God, en op kruispunten van het leven vragen gelovigen zich af wat God van hen wil.

"Blijf in mijn liefde". Het is alsof Jezus in deze rede nog een keer samenvat waarvoor hij heeft geleefd, nog een keer zijn leerlingen op het hart wil drukken hoe zij hem moeten herdenken als hij er niet meer is. Het is alsof een ouder nog een keer de kinderen toespreekt, het leven aan zich voorbij laat trekken, nog een keer een levensles mee wil geven, duidelijk wil maken waaruit hij of zij altijd heeft geleefd, en hoe hij of zij sterft.

"Blijf in mijn liefde".

Het zou goed zijn

Als iemand ons kon vertellen wat we deden

Iemand ons kon zeggen

Welke vrijheid we moesten koesteren

Het "blijf in mijn liefde" van Jezus is wat anders dan een wat kleffe oproep om allemaal een beetje aardig voor elkaar te zijn, allemaal vrienden van elkaar te worden. De agape waarover Jezus in Johannes spreekt is een manier van zijn, een manier van leven. Het gaat om de verbondenheid van God met Jezus, en de verbondenheid van Jezus met mensen. Het is alsof wij in die toespraak over de liefde onderdeel worden van de relatie van God en Jezus, het is alsof we worden opgetild tot een nieuwe manier van zijn. Liefde bestaat in het nieuwe testament in soorten en maten en we hebben er in het Nederlands eigenlijk geen geschikte woorden voor. Het gaat bij agape om een ander soort liefde dan die tussen vrienden of die tussen geliefden. Het gaat om een soort liefde die er is tussen God en mens, een zielsverwantschap, verbondenheid die mensen tot een eenheid maakt.

"Blijf in mijn liefde". Het gaat om een manier van zijn, om een zielsverwantschap die ons leven verandert. En die is niet vrijblijvend...

"Je blijft in mijn liefde, als je je aan mijn geboden houdt." We hebben deel aan een nieuwe manier van zijn, we zijn deelgenoot van alle goddelijke gaven, alle goddelijke charisma's, om er ook weer van uit te delen. We weet wat genade is, zal een ander genadig zijn; wie weet wat barmhartigheid is, zal zelf barmhartig zijn.

En dan nog, wat is herdenken nog in dit land...

Kranslegging op de Dam

Muziek, optreden van een band

Pilsje in de hand

En het zou goed zijn

Als iemand ons kon vertellen wat we deden

Iemand kon zeggen

Welke vrijheid we moeten koesteren

"Wie zich daarentegen spiegelt in de volmaakte wet die vrijheid brengt, en dat blijft doen, niet als iemand die hoort en vergeet, maar als iemand die ernaar handelt- hem valt geluk ten deel, juist om wat hij doet."

... De volmaakte wet die vrijheid brengt...

... Een liefde die mensen ertoe aanzet geboden te onderhouden, de wil van Iemand te doen die groter is dan wij....

"Vrijheid betekent dat je mag denken, zeggen, doen wat je wilt." "Vrijheid betekent dat je mag handelen naar je eigen wil." "Vrijheid betekent dat mensen meester over zichzelf zijn." "Vrijheid blijheid". "Je eigen ding doen".

...Een mens moet zich haasten om te luisteren, traag zijn om te spreken...

En toen waren we het ook over 4 en 5 mei niet meer eens...

Ik dacht, dat het gedoe over 4 en 5 mei er misschien wel mee te maken heeft dat we amper meer weten wat vrijheid is, dat ons vrijheidsbegrip niet meer verder reikt dan een beetje aanklooien, lekker je eigen ding doen. Ik dacht dat het gedoe over 4 en 5 mei misschien wel te maken heeft met ons onvermogen om te herdenken, onvermogen stil te staan, plaats te maken voor de geest van mensen die het allemaal hebben meegemaakt, die de ellende van de bezetting hebben doorstaan... Ik dacht dat het gedoe over 4 en 5 mei misschien wel te maken heeft met onze haast om te spreken, onze traagheid om te luisteren.

En ik dacht dat het bijbels besef van vrijheid en herdenken ons misschien wel weer op een beter spoor zou kunnen zetten.

De wet die vrijheid brengt

Dat is wat anders dan maar wat aan klooien, het is ook wat anders dan denken, zeggen, doen wat je wilt. In de bijbel gaat het altijd weer om vrijheid van zonde, vrijheid van eigen kwaadaardigheid, eigen woede. Wie eerlijk is, weet dat hij of zij die eigenschappen in zich heeft. De kwaadaardigheid waardoor je soms de rottige eigenschappen van een ander zo scherp ziet, de ander soms eens lekker op z'n nummer zou willen zetten; de drift en woede waardoor je soms een ander kunt bezeren, beschadigen; de zonde waardoor je vergeet dat je tot veel meer geroepen bent dan maar een beetje lekker aanklooien.

"Vrijheid blijheid"; "Je eigen ding doen".

Volgens de bijbel, volgens de kerk zijn we er te goed voor. Onze vrijheid is meer, onze vrijheid gaat veel verder dan lekker doen waar we zin in hebben. Onze vrijheid is er ten dienste van een ander. Onze vrijheid is er om van deze samenleving een land van melk en honing te maken. Onze vrijheid is er ten dienste van humaniteit. Onze vrijheid is er opdat ook andere mensen tot bloei komen.

Kost dat moeite? Nou, nee.

Leven volgens de wet van die vrijheid gaat vanzelf. Want we kiezen niet. We hebben hem niet uitgekozen, hij heeft ons uitgekozen. Het gaat vanzelf. Hij maakt ons tot huisgenoot, kiest ons tot zijn vrienden, geeft zijn leven voor ons. Maakt ons deelgenoot van een nieuwe manier van zijn. Tot eer van God, tot heil van onze naaste. Amen.